

VU Research Portal

Het 'ja' van Maria: Warhol en Leonardo da Vinci

Stoker, W.

published in
Christelijk Weekblad
2013

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Stoker, W. (2013). Het 'ja' van Maria: Warhol en Leonardo da Vinci. *Christelijk Weekblad*, 13.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

De Annunciatie (1)

Het 'ja' van Maria

De aankondiging van de geboorte van Jezus aan Maria door de aartsengel Gabriël is altijd een geliefd onderwerp geweest voor kunstenaars. Wessel Stoker laat zien hoe zij daar in de loop der eeuwen gestalte aan hebben gegeven en hoe zij het verhaal interpreteren.

Van boven naar beneden: De aankondiging verbeeld door Leonardo da Vinci, Andy Warhol en Fra Angelico. Foto's Wikimedia

Andy Warhol maakte in 1984 deze zeefdruk van de aankondiging van Jezus' geboorte aan Maria door de engel Gabriël. We zien alleen de hand van de engel en die van Maria. De titel geeft aan waarvan dit werk een bewerking is. Het heet *Details of Renaissance Paintings (Leonardo da Vinci, the Annunciation, 1472)*.

Het is typisch voor postmoderne schilders om een herziening te maken van oude werken. Hoe doet Warhol dat? Als je kijkt naar Leonardo da Vinci's Annunciatie, zie je dat Warhol Maria en de engel heeft weggehaald, evenals de voorgrond van het gebeuren. Alle accent valt op het expressieve ge-

baar van de twee handen tegen de achtergrond van een driehoekige berg met cypressen. De felle kleuren rood, violet, groen en verschillende tinten blauw verschillen van de gedempte kleuren bij Leonardo da Vinci.

Andere zeefdrukken van Warhol van de aankondiging hebben soms andere kleuren. De engel maakt het teken van Jezus' dubbele natuur: uw kind die 'Zoon van de Allerhoogste' genoemd wordt, is God en mens. Maria's hand op de bijbel wijst er op dat ze vertrouwd is met de Schriften waarin de profetie van de komst van de Messias is te lezen: 'de jonge vrouw is zwanger, zij zal spoedig een zoon baren en hem Immanuel noemen' (Jes 7:14).

De traditie van de uitbeelding van dit Evangelieverhaal van Lucas heeft alle aandacht voor Maria's verschillende gemoedsstemmingen bij de ontmoeting met de engel. Lucas' verhaal wordt in de schilderkunst verbeeld met de taal van het gebaar, de taal van het lichaam. Daarom focust Warhol op de ene hand van de Engel. Hij laat zijn andere hand met de lelie, teken van Maria's maagdelijkheid, weg. Ook toont hij niet de andere hand van Maria.

Da Vinci had juist die andere hand van Maria weergegeven als gebaar van schrik. Vooraf aan het gesprek tussen haar en de Engel horen we immers haar eerste, emotionele reactie. 'Ze schrok hevig' toen de engel haar begroette. Maria heeft bij Leonardo da Vinci de handpalm naar buiten als teken van haar ontsteltenis. Je vindt dit stuporgebaar, dit gebaar van schrik, ook bij Andreas op het laatste Avondmaal van Leonardo da Vinci. Wat voor keuze maakt Warhol door alleen maar die twee handen uit te beelden?

Gemoedsstemming

Het bijzondere van het Evangelieverhaal is dat de reactie van Maria volstrekt serieus wordt genomen. Stel je voor dat Maria nee had gezegd tegen de engel, was Jezus dan wel geboren? Van haar schrik bekomen, vraagt Maria zich af wat die begroeting te betekenen heeft. De Engel legt het haar uit: ze zal een zoon baren die een groot man zal worden en Zoon van de Allerhoogste genoemd zal worden.

Maria begrijpt niet goed wat

hij haar vertelt. Ze ondervraagt Gabriël: hoe kan zo iets gebeuren als ze geen gemeenschap heeft gehad met een man? Hij vertelt haar over de mysterieuze geboorte van het kind: 'de heilige Geest zal over je komen en de kracht van de Allerhoogste zal je als een schaduw bedekken'. En dan wordt het echt spannend. Zegt Maria ja of nee? Ze stemt er mee in: 'laat er met mij gebeuren wat u hebt gezegd.'

In de traditie van de verbeelding van dit verhaal is elke gemoedsstemming van Maria in de taal van haar gebaren uitgedrukt: de schrik, het overdenken bij zichzelf, de ondervraging van de Engel en het ja van Maria. Het overdenken bij zichzelf wat de groet van de Engel te betekenen heeft, beeldt de Meester van de Barberini-panelen (*National Gallery of Art, Washington*) uit door Maria's beide handen op haar kleeid te laten rusten, terwijl zij een ingekeerde blik heeft.

De ondervraging van de Engel vind je bij Alesso Baldovinetti (Uffizi, Florence) doordat hij haar ondervraging van de Engel gepaard laat gaan met gesticulerende gebaren. De climax van het verhaal is de reactie van Maria. Had zij nee gezegd, wat zou er dan gebeurd zijn?

Op de afbeelding hier ziet u een werk van Fra Angelico (*Museo di San Marco, Florence*). Hij beeldt de positieve reactie van Maria uit: het hoofd gebogen en de armen gekruist over haar borst. Gelukkig maar, de menswording van God gebeurt met haar instemming.

We zien welke keuze Warhol maakt door alleen de ene hand van de Engel en van Maria uit te beelden. Hij laat daarmee het dramatische van het gebeuren achterwege. Hij toont de aankondiging in zijn eeuwigheidswaarde. Doordat hij zich beperkt tot de ene hand van de Engel en van Maria maakt hij het verhaal vol wendingen dankzij Maria's verschillende reacties op de aankondiging tot een statisch gebeuren. Daarmee komt het belang van het ja van Maria, haar instemming dat het Woord van God mens wordt, niet tot zijn recht.

Wessel Stoker

